

לימוד היומי דקה ליתנו

יום	יום לחדש	יום	ליקוטי מוה"ר	ליקוטי הלכות	משנה ברורה	ליקוטי עצות	שולחן ערוך
שבת	ג'	כב.	צו	צו	חזרה	שיג-שיר	סימן קכ"ח, דף-ל"ח, ערך אב העיר
א	ד'	כב:	צו	צו	רכא:	שגו-שגו	דף-ל"ח, דף-ל"ח
ב	ה'	כג.	צה	צה	רכב.	שיג-שיח	דף-ל"ח, דף-ל"ח
ג	ו'	כג:	צט	צט	רכב:	שיג-שג	דף-ל"ח, דף-ל"ח
ד	ז'	כד.	ק	ק	רכג.	שבא-שכב	דף-ל"ח, דף-ל"ח
ה	ח'	כד:	קא	קא	רכג:	שכג-שכד	דף-ל"ח, דף-ל"ח
ו	ט'	כה.	קב	קב	חזרה	שכה-שכו	דף-ל"ח, דף-ל"ח

בקרני אזהר

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

160 | פרשת ויקרא | ג' ניסן ה'תשפ"ב

פי בשמחה תצאו

מעבודת ה' להתחזק לשמח את עצמו בכל מה דאפשר, בכל מה שמוצא בעצמו איזה נקודה טובה עדיין, ועל ידי זה עיקר תיקונו. כי על ידי זה נכנס באמת לכף זכות, ויכול לזכות לתשובה. כי עיקר ההתקרבות להשם יתברך, בפרט התקרבות הרחוקים הצריכים לשוב, הוא רק על ידי השמחה" (ליקו"ה, פ"ד ג, י).

רבות גם מבואר בדברי רבינו הקדוש, ששורש כל הטומאות והעוונות נובעים מעצבות, והמבקש להיטהר מהם צריך להכריח עצמו בכל הכוחות לשמחה. שורש הדברים כתוב כבר בפירושו בתורתנו הקדושה, בפרשת כי תבוא, בה מובאת ה'תוכחה' הקשה "אם לא תשמע בקול ה' אלוךך לשמור לעשות את כל מצוותיו וחוקותיו" - "ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך". בין השאר מנבא הכתוב על כל המחלות הקשות והרעות ה' ישמרנו, "את המארה את המהומה ואת המגערת", "את הַדְרָךְ", את המכה "בשחפת ובקדחת ובדלקת ובחרחור" ועוד ועוד חלילה. ובהמשך מעיד הכתוב כי כל אלה באים "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוךך בשמחה".

השם יתברך מעורר אותנו ומביא עלינו אימת מוות חלילה, הוא מסבב התמוטטות כלל-עולמית, כדי להזהיר אותנו שנכריח עצמנו אל השמחה. זוהי כוונת כל ה'תוכחה' בתורה, זוהי כוונת כל העונשים - לזרז אותנו לברוח מהר ככל האפשר אל רפואת הרפואות שהיא השמחה! וכפי שרבי נתן כותב: "ועל כן בסוף התוכחה שהיא יראת העונש, כתיב 'תחת אשר לא עבדת את ה' בשמחה". והבן היטב, כי זה העיקר שלא יפול על ידי יראת העונש, רק מפחד העונש יתחזק לקיים דברי הצדיקים אמיתיים שמזהירים את הגרוע שבגרועים להיות בשמחה בהנקודות טובות שמוצא בעצמו עדיין" (ליקוטי הלכות, כבוד בהמה טהורה ד, כ).

עומדים אנו בחודש ניסן, ורבינו הקדוש מגלה: "ימי ניסן הם ימי תשובה כמו תשרי" (ליקוטי מוה"ר, א מט), וכפי שכבר ביארנו הרי עיקר התשובה תלויה בשמחה. אין סיכוי להתחיל לשוב אם הלב מלא מעצבות ומרוקן מתקוה וידיעת הרחמנות והאהבה. אין תקוה לבוא ללב נשבר וחרטה באמת ללא שמחה. אדם שכזה יפול מהר מאד לעצבות שהשי"ת שונא אותה. מי שחפץ באמת להשתנות לטובה, צריך וחיוב להכריח עצמו לשמוח באהבת ה' אליו, ובקשר הנצחי שיש לו עמו, ולהודות לו על כל חלקי הטוב שהוא עדיין חוטף לפעמים, ומכח זה לעורר בלבו תקוה ורצון והשתוקקות להמשיך את המשך החסדים הנפלאים הנשפעים ממנו יתברך בכל עת.

לאור המצב הקשה, כולנו מגלים אחריות וערכות הדדית; נשמעים להוראות הרופא הגדול במעלה ביותר, ומכריחים עצמנו לשמחה, בכל אופן ובכל מצב, כדי להישמר ולהינצל, וכדי להמשיך עלינו גאולה שלימה במהרה.

טיבו של ה'רופא הגדול ביותר" שהוא מביט וחוקר ויודע פנימיות כל חולי ושורש רפואתו ביסוד הוויית האדם. אין זו רק השערה בעלמא ולא נסיון כזה או אחר אולי תפלה ארוכה לחוליו, אלא רפואה עמוקה ובטוחה שמגיעה ממקום עליון ונשגב, מתקנת את תחילת סיבת התהוות החולי, וממשיכה חיים חדשים לגמרי לנפש ולגוף.

לא כן רפואת בשר ודם, המהלך כסומא. "כי אפילו מי שהוא דוקטור גדול, אי אפשר לו לכוון החולאת והרפואה השייכת לו לפי מזגו וטבעו, וכפי החולאת שלו, וכפי העת והזמן. כי יש בזה כמה וכמה שינויים, שצריך הדוקטור לכוון בהם מאד, וקשה לו מאד שיכוון ולא יטעה בכל הפרטים" (שיחות ה"ר, ג).

לא באנו בזה לזלזל בהוראות רפואיות אלו וכאלו, המתפרסמות כעת עם התפשטות ה"בריה קלה" שיש לקב"ה בעולמו וממוטטת גבורת בני אדם ומותרה אותם חדלי אונים. אבל עלינו לדעת כי "אין ערוד ממיט אלא החטא ממית" (ברכות לג), ואם אנו מבקשים רפואה אמיתית עלינו לפנות לרופא הנפשות האמיתי ו"כל מה שיודע בעצמו שהוא מרוחק ביותר, צריך לבקש לנפשו רופא גדול מאד מאד, הגדול במעלה ביותר" (ליקוטי מוה"ר, ל), כי רק להם כח הרפואה האמיתית לכל מחלה ולכל מכה ומגיפה.

ולא רק לגבי חולי רוחני, אלא גם לכל חולי גשמי שנובע מן המכה הרוחנית. שכן, "המאמין בצדיקים ותלמידיהם שהם התלמידי חכמים האמתיים, אין מכה בעולם בגוף ונפש שלא יהיה לה רפואה על ידם" בבחינת 'ולכל בשרו מרפא' הנאמר על התורה. כי התורה אין יודעין כי אם הצדיקים האמתיים שהם יודעים לדרוש את התורה ולפרש ולבאר כל הדרכים והעצות והנתיבות והתחבולות שצריך כל אדם שבעולם הרוצה לגשת אל הקודש, באופן שיוכל כל אחד לקבל רפואה לכל מיני חולי הנפש והגוף שבעולם" (ליקוטי הלכות, שבת ג, א).

הבה אם כן, נטה אוזן לדבריו של 'הרופא הגדול ביותר', רבינו הקדוש:

כך הוא פוסק ואומר בבירור: "כל החולאת הבאים על האדם, כולם באים רק מקלקול השמחה, וכפי קלקול השמחה כן בא חולאת. וגם חכמי הרופאים האריכו בזה, שכל החולאת על ידי מרה שחורה ועצבות, והשמחה הוא רפואה גדולה. ולעתיד תתגדל השמחה מאד, ועל ידי השמחה יתקן כל החולאת" (ליקוטי מוה"ר תניינא, כד).

אין ספק, שאם זוהי הרפואה הגשמית לכל חולי ומחלה הבאים משורש החטא והעוון, הרי שרפואה זו גם מתקנת את שורש החטא, והיא היא עיקרה של תשובה. וכך אכן מבאר מוהר"ת בפירושו: "עיקר תיקון התשובה הוא על ידי השמחה, וכמובן בדברי רבינו ז"ל בכמה מקומות כמה צריך האדם שרחוק

דבר המערכת

עדיין מהדהדת באזני כל, ועקתו העצומה של הגרי"מ שכטער שליט"א ב"א משתה היין" בפורים על שורשה של המחלה והמגיפה המאיימת על העולם כולו רחמנא ליצלן: "כשחושבים שיש מקרה יש מחלות רחמנא ליצלן, אבל כשיודעים שאין עוד מלבדו אין מחלות, כשיש השגחה ודבקות ושמחה אין מציאות לדע כלל, קאראנא - קרא נא! זעק אל ה'!"

רבינו הקדוש מלמדנו: "כשהקדוש ברוך הוא רוצה לרחם על ישראל ולהושיעם מגלותם, ולעשות קץ וסוף מהמיצר להם, אזי ממשיך עליהם השגחה, ואזי מנכיח ומבטל הטבע והמזל שהיה מחייב שיהיו ישראל נתונים תחת ידם, ואזי מחייב המיצר להם, וישראל עולים עליהם על ידי השגחה" (ליקו"ה, ג).

הגאולה והרחמנות תלויה בכך שנאמין ב'השגחה', אמונה זו מבטלת כל צרה וצוקה. רבינו הקדוש ממשיך שם: "ותפילה הוא בחינת השגחה למעלה מהטבע, כי הטבע מחייב כך, ותפילה משנה הטבע. והוא בחינות גדול, בחינת (דברים) 'כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו, כי זה גדולתנו, שהשם יתברך שומע תפילתנו, ומשנה הטבע על ידי השגחתו יתברך" (שם).

הבה נתעצם בהכרת גדולתנו, יש לנו אב רחמן קרוב אלינו מאד מאד, בוראנו שומע תפילתנו ברחמים ובאהבה בלי גבול, הוא רוצה שנדע שהוא משגיח עלינו בכל רגע, "הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל", הוא רוצה שנפן אליו ונאמין ברחמנותו ונבקש ממנו כתינוק המתחנן לאמו אוהבתו. רק חזק ונתחזק בעיקרי האמונה וההשגחה, לבל ניפול לקריירות ה'מקרה', אלא נבעיר בתוכנו את אש התלהבות התפילה והבקשה בשמחה ובאמונה שלימה!

"ימי ניסן קודם פסח, כל העשבים וכל הצמחים כולם נתעוררים וחיים, ואז טוב ויפה מאד כשיצאים לשוח בשדה שיחה זו תפילה ותחינה ותשוקה וגעגועים להשם יתברך, ואז כל שיח ושיח השדה המתחילים לחיות ולצמוח אז, כולם נכספים ונכללים בתוך שיחתו ותפילתו" (שיחות ה"ר, צח).

העורכים

פניני אור

אמרות מהורות מרביה"ק ותלמידיו

מוה"ר נ"ת אָמַר: "וואו איך זעה ערגעץ אַ חסרון, אָדער ער האט גאַר ניט געהאט קיין התבוננות, טאַמער האט ער געהאט, האט ער געהאט ווינציג" - "היכן שאַני רואַה אַיזע חסרון, או שלאַ הֵיָה לוֹ כָּלל התבוננות. ואם הֵיָה לוֹ, הֵיָה שְׁהֵיָה לוֹ מַעַט".

לתגובות והערות: 3323796@gmail.com
ניתן לקבל את הגיליון באימיל מידי שבוע

הדל"ג 6:20 - נין ההמה 6:28 - מוזיק"ש 8:52
צאת השבת 7:33 - צאה"ש לר"ת 8:13

(שיח שרפי קודש')

חשיבותו של קרבן עני!

ונפש כי תקריב קרבן מנחה לה', סלת יהיה קרבנו ופירש רש"י: "לא נאמר 'נפש' בכל קרבנות נדבה, אלא במנחה. מי דרכו להתנדב מנחה? עני! אמר הקב"ה: מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו".

מוהרנ"ת מאריך ומפליג מאד בגודל חשיבות קרבן העני, שאין לו מה להביא אלא מנחה דלה של 'סולת'. אף לא קרבן של עוף או חיה, רק קומץ סולת. ועם כל זה חביב הוא בעיניו ית' עד שנחשב כאילו הקריב נפשו.

זאת ועוד, עניויותו רק מראה על מצבו העגום, שאין לו באמת במה לרצות את אדוניו, ואין לו במה לשחר פניו... ועם כל זה, הקב"ה מקבלו באהבה רבה...

הוא אכן עני מרוד, בעניות גשמית ורוחנית, אך הוא בא לפני השם יתברך בהכנעה, כאשר הוא מכיר בנפשו ויודע פחיתותו, ומשתדל להביא לפני השם יתברך את כל מה שיש ביכולתו הדלה - ובזה הקב"ה חפץ; במעט דמעט שהוא כן יכול, ובהכרת שפלותו... "כי לא בזה ולא שיקץ ענות עני, ולא הסתיר פניו ממנו, ובשוועו אליו שמע!"

(ע"פ ליקוטי הלכות, תפילת המנחה ז)

'כליות' יועצות, או 'כסלים' של כסילות?

ואת שמי הקלית ואת החלב אשר עלהך אשר על הכסלים עיין שם ברש"י, והיוצא מדבריו שהחלב מכסה את הכליות והכסלים באופן שהחלב מתחיל מעל הכליות ויורד לצידי הבטן למטה הנקראים כסלים [פלאנקע"ו].

מוהרנ"ת שופך אור על השם המיוחד - להמשך הבשר היורד מהכליות והלאה - בשם 'כסלים', והוא: הכליות היועצות מיועדים לתת עצה הגונה, אולם מרוב החלב והשומן המכסה עליהם, יורד משם גם כסל"ם המביא לידי כסילות, שהוא היפך עצה הגונה. ודו"ק.

ועל אלו הרשעים, אשר "חלב על כסלם" והולכים אחר כסילות היצר, עליהם נאמר "זה דרכם כס"ל למו", מאחר שנמשכים אחר הכסילות, ולא אחר הכליות היועצות להם לטובה.

(ע"פ ליקוטי הלכות, חלב ודם א.ב.)

כְּשֵׁישׁ דֵּין לְמַטָּה אֵין דֵּין לְמַעְלָה!

רבינו חזון על דברים אלו עוד פעמיים בליקוטי מוהר"ן. בתורה קנ"ד הוא כותב: "ומשפט, הוא מה שהאדם שופט ודן עצמו על כל דבר ודבר שעושה, טרם שידונו אותו למעלה. ועל ידי מה שהוא בעצמו שופט את עצמו ניצול מדין שלמעלה, כי כשיש דין למטה אין דין למעלה. וכיון שאין עליו דין, אין צריכה היראה ליפול ולהתלבש למטה, ואין צריך לירא משום דבר, ואין לו רק יראה העליונה, יראת הרוממות" (ליקוטי מוהר"ן, קנד).

ובתורה קס"ט הוא כותב: "ולחמתיק הדין, הוא על ידי שהאדם דן את עצמו, דהיינו על כל מה שעושה ידו ושופט בעצמו את עצמו על כל דבר אם כך ראוי לו לעשות, ויפשפש במעשיו ויתקנם כראוי על פי דין ומשפט התורה. ועל ידי זה שהאדם דן ושופט את עצמו, על ידי זה ממתיק במבטל הדין שלמעלה. כי כשיש דין למטה אין דין למעלה" (וינעין מזה לעיל בסימן ט"ז) (ליקוטי מוהר"ן, קסט).

יתכן שלרבים מאתנו נדמה שזו עבודה קשה - לדון ולשפוט את עצמו בעצמו על כל מעשיו - אמנם יש לדעת שקרוב אלינו הדבר מאד, בפינו ובלבבנו לעשותו. שהרי אנו מצויים ועומדים כבר מפי רבינו הקדוש, לקבוע לנו זמן בכל יום להתבודד ולפרש שיחתנו לפני השם יתברך. ובשעה קבועה זו, אנו יכולים בקל לשפוט את עצמנו על כל מעשיו, ע"י שנגריל את עצמנו לספר לפני השם יתברך את כל סדר יומנו מבוקר עד ערב, בפשיטות גמור, ולדון את עצמנו אם התנהגנו כראוי או לא.

וכפי שהדריך רבינו את אחד מבני הנעורים, כיצד לקיים דבר זה בתמימות ופשיטות. כמסופר בחיי מוהר"ן:

"שמעתי איך שאחד מבני הנעורים הקטנים היה שוכב בחדרו של רבינו ז"ל. פעם אחת ניגש אל רבינו ז"ל והתחיל לבכות לפניו באשר שרוצה להיות איש כשר. ורבינו ז"ל כבר היה שוכב על מיטתו. ועמד רבינו ז"ל וישב על מיטתו, והתחיל לדבר עמו, והורה לו הדרך בזה. וגם ציווה עליו איזה לימודים שילמד, וגם ציווה עליו שיהיה ממארי דחושבנא, היינו שבכל לילה קודם שישכב על מיטתו יחשוב איך עבר עליו היום. אם למד והתפלל כראוי ביום זה, יודה להשם יתברך ויאמר לו שבח והודאה לשמן הגדול והקדוש על שזיכיתני ללמוד ולהתפלל ביום העבר כרצונך קצת, ומתחנן אני לפניך ה' אלוקי שתעזרני ביום הבא למחר להוסיף בעבודתך בתורה ותפילה מרובה ביותר, ובכוונה שלמה ביותר. ואם חס ושלום לא למד והתפלל כראוי ביום העבר, יתודה ויתחנן לפני יתברך ויאמר: ריבונו של עולם ידעתי כי פשעתי ביום הזה ולא עבדתך כראוי לא בתורה ולא בתפילה וכו', ועתה מבקש ומתחנן אני לפניך וכו' שתמחל ותסלח לי על העבר שלא עבדתך כראוי, ותעזרני למחר ביום הבא לעבוד עבודתך בתורה ותפילה בכוונה ובשלמות הראוי כרצונך" (חיי מוהר"ן, תקפז).

אשרי הנוהג בהנהגה זו, ובזה מתקרב להשם יתברך, וממתיק מעליו כל הדינים.

בשבוע שעבר ביארנו שיעקר הדרך להסרת והמתקת הדין, וביטול כל הגזירות, הוא ע"י תשובה. שיפשפש וימשמש במעשיו, וישוב בתשובה שלימה להשם יתברך, ובזה יסור ויומתקו מעליו כל הדינים שבועלם.

השבוע נבאר בס"ד נקודה חשובה מאד בעסק התשובה, אשר היא זו שמבטלת בעיקר את הדינים שלמעלה. והוא: משפט! היינו שיפוט ודין בעצמו כל עסקי"ו (ליקוטי מוהר"ן, טו).

שכן, כלל נתנו חז"ל בדינו: "אם נעשה הדין למטה, אין הדין נעשה למעלה. ואם לא נעשה הדין למטה, הדין נעשה למעלה" (מדרש רבה, דברים ה.ה). ומבאר רבינו ז"ל את הכוונה: שכשאין האדם דן ושופט את עצמו, כאן למטה בעולם הזה, על כל עסקיו וענייניו, אזי דנים אותו למעלה בשמים. אבל כשהאדם בעצמו דן ושופט את עצמו כאן למטה בעולם הזה, שוב אין דנים אותו כלל למעלה.

והנה, כל הדינים והפחדים שעוברים על האדם כאן בעולם הזה, כולם באים ממידת הדין שלמעלה. וזה בא מחמת שאינו דן ושופט את עצמו על עסקיו כאן בעוה"ז. וכלשון רבינו: "כשאין אדם דן ושופט את עצמו, אזי דנין ושופטין אותו למעלה, כי אם אין דין למטה יש דין למעלה, וכששופטין את האדם במשפט דלעילא, אזי הדין נתלבש בכל הדברים, וכל הדברים נעשים שלוחים למקום לעשות בזה האיש משפט כתוב, כמו שאמרנו חכמינו זכרונם לברכה (נדרים מא): 'למשפטיך עמדו', אזי 'הכל עבדיך' לעשות דין בזה האדם" (ליקוטי מוהר"ן, שם).

וזה פשר כל הגזירות והפחדים שעוברים על האדם, כי כולם אינם אלא שלוחים של מידת הדין שפוט ולדון את האדם על מעשיו. הן הווירוס עצמו, הן הגזירות של השלטונות, הן קריסת הכלכלה, הן כל שאר הגזירות והפחדים - אינם אלא "שלוחים למקום לעשות בזה האיש משפט כתוב", אשר לא דן ושפט את עצמו על מעשיו.

אבל כשהאדם מתעורר, ומתחיל להרגיל את עצמו לשפוט ולדון את עצמו בכל יום על כל עסקיו - הרי הוא מסיר מעליו את כל הדינים, ושבו אינו מתיירא משום דבר שבועלם!

וכלשון רבינו: "אבל כששופט את עצמו, וכשיש דין למטה אין דין למעלה, ואין היראה מתלבש בשום דבר לעורר את האדם, כי הוא בעצמו נתעורר. וזהו (תהלים ז): 'ושם דרך' מי ששם אורחותיו (כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה סוטה ה.ה). היינו ששופט אורחותיו, כמו שכתוב (שמות כ"א): 'ואלה המשפטים אשר תשים', על ידי זה 'אראנו בישיע אלקים' זה בחינת יראה, כמו שכתוב (קהלת א'): 'את האלקים ירא', היינו בחינת יראה עולה מהקליפה ומהאומות על ידי משפט, כי מתחילה היתה נתלבש בקליפה. וזהו שהאדם מפחד את עצמו מאיזה דבר, משר או מגנבים ושאר פחדים, זה הוא שהיראה נתלבש בזה הדבר, כי אם לא היה נתלבש בזה הדבר, לא היה כח בזה הדבר להפחיד את האדם" (שם).

פנינים מאירים וחידישים מזהירים מלוקמים מספרי גדולי הצדיקים זי"ע מתוך רשימותיו של הגר"ם שכבער שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

מהיכל אור שבעת הימים הבעש"ט הקדוש

מן הדינים בעצמם צומחת ישועה
אמר רבי יהושע בן לוי בא וראה שלא כמידת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מכה באזמל ומרפא ברטייה והקב"ה במה שהוא מכה הוא מרפא (תנחומא סוף פרשת וישב). נודע דברי הבעל שם טוב ז"ל על הפסוק (ירמיה ל. ז) ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע, מן הדינים בעצמם צומח ישועה.

אחר שירדה מרה שחורה לעולם יש לאחוז באכילה ושתייה ושמחה יש מעשי הרשעים, אכילה ושתייה ושמחה ושחוק וכיוצא, ויש מעשי הצדיקים, תענית וצום ובכי ומספד וכיוצא. אמנם כשנתגברה חולי המרה שחורה על ידי עצבות וסיגופים וכיוצא, אז צריך לאחוז במידות הרשעים, לאכול ולשתות ולשמח להסיר החולי הנ"ל.

בעל שם טוב בראשית אות מא ו-37

כשהאדם מקבל היסורין באהבה ובשמחה נתבטל הדין ונעשה רחמים

ודיני ויסורי האדם הם גוף אל הנשמה וחיות הרוחניות שמאיר על האדם, הוא אלקותו יתברך שמו אור אין סוף המחיה את הכל. וכשהאדם מקבל היסורין באהבה ובשמחה, נעשה היחוד, והוא מקרב ומקשר ומדבק הכלי והגוף, בחינת צמצום ודין, אלקים, אל הנשמה שהוא השמחה והחיות

בעל שם טוב בראשית אות מא ו-37

אחרי שירדה מרה שחורה לעולם יש לאחוז באכילה ושתייה ושמחה יש מעשי הרשעים, אכילה ושתייה ושמחה ושחוק וכיוצא, ויש מעשי הצדיקים, תענית וצום ובכי ומספד וכיוצא. אמנם כשנתגברה חולי המרה שחורה על ידי עצבות וסיגופים וכיוצא, אז צריך לאחוז במידות הרשעים, לאכול ולשתות ולשמח להסיר החולי הנ"ל.

בעל שם טוב בראשית אות מא ו-37

מן הדינים בעצמם צומחת ישועה
אמר רבי יהושע בן לוי בא וראה שלא כמידת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם מכה באזמל ומרפא ברטייה והקב"ה במה שהוא מכה הוא מרפא (תנחומא סוף פרשת וישב). נודע דברי הבעל שם טוב ז"ל על הפסוק (ירמיה ל. ז) ועת צרה היא ליעקב וממנה יושע, מן הדינים בעצמם צומח ישועה.

בעש"ט על התורה וישב אות ח ו-73

בעל שם טוב עמוד התפילה אות קטו ו-66

קו עירוב מחוטי עלעקטר"י

ונוטים בשיפוע מעט, ואין ניכר מיד בהשקפת העין שיפוע הזה (עי' מהרש"ק בחכמת שלמה סי' שסב שפוסל בכל גוונא, ובשו"ת נפש חיה סי' לד הקולל את מתעסק לכיוון חלל הפתח וכ"ד החו"א סי' עא סק"ו). אבל כשמסתעקם לצדדים של הפתח כלפי פנים או כלפי חוץ לכ"ע יש להחמיר כמבוא בגרות ורשימות קה"י ח"ד עמו ב).

חוט קשור לבית וגדר

חוטי עלעקטר"י הקשורים לראש גג של בית או גדרות חצר, פסולים, דכותלי בית או חצר אינם יכולים לשמש כעמודים של צורת הפתח, שהעמודים של צורת הפתח צריכים להיראות כעמודים ואין הבית נראה כעמוד. ורק אם יש עמוד בכותל שהוא בולט לתוך חלל הפתח, יכול להתחשב כקנה לצורת הפתח (עי' משנ"ב סי' שסג ס"ק קיג). ונתלקו האחרונים אם שיעור הבלטיה די בכל שהוא או צריך טפח (תוס' שבת שם סק"י ובית אפרים סי' כח).

הפתרון לזה: להעמיד לחי בגובה י' טפחים תחת החוט צמוד לכותל, ואז אין צורך להתייחס לעמוד העלעקטר"י, שאם החוט הקשור לעמוד העליון הוא מכוון ועובר מעל הלחי שלמטה, הרי הלחי משמש כקנה לצורת הפתח וכשר, ואף שהלחי אינו נוגע בחוט הרי זה מועיל מדין 'גוד אסיק' שאנו רואים כאילו הלחי עולה למעלה עד כנגד החוט ומשלים צורת הפתח (משנ"ב סק"ט סי' אב"ז סי' רצא, מנח"ש).

דעת החתם סופר (ח"י סי' לד) והמהרש"ם (ח"א סי' רז) דדוקא חוט שנקשר לאמצע הכותל פסול, לפי שאינו ניכר כצורת הפתח. אבל חוט הנקשר בסוף כותל המבוי, מתיר משום צורת הפתח. והרבה אחרונים מחמירים בזה (עי' חו"א שם סק"ט סי' טז).

חוט המונח בשיפוע

חוטי עלעקטר"י העובר במעלה הר, ויוצא שהחוטים הם בשיפוע: במשנה ברורה (סק"ס) סתם להקל גם כשהחוט מונח בשפוע. אבל בשער הציון (סק"מ) הביא מחידושי רבי עקיבא איג' שהסתפק אם חוט המונח הרבה בשיפוע כשר לצורת הפתח, שמשקוף הנראה כעמוד בשיפוע אינו יכול להיקרא 'פתח' (פתח שימא), ודעת האב"י נוד' (סי' רצג) והחזון איש (סי' עא סק"ע) להחמיר בזה (בחו"א כתב הטעם דחשוב כחוט העובר מן הצד, ואפשר דלשיטתו פסול גם באינו ניכר לעין).

למעשה, כשמתקנים העירוב העירוני חוששים לדעת המחמירים שלא להיכנס במחלוקת הפוסקים, ומהדרים להשוות החוט בקו ישר, שמעמידים בתוך העמק עמודים גבוהים יותר, ולמעלה עמודים נמוכים יותר, שיהיו באופן מדורג, כדי שיהיה החוט ישר לכל הפחות הניכר לעין.

חוט המתנדנד ושוקע

יש החוששים לפסול חוט שאינו מתוח יפה על העמודים, שהוא מתנדנד או שוקע בין קנה לקנה, כפי המצוי בחוטי העלעקטר"י. ויש בזה ב' טעמים:

א. דעת המשכנתו יעקב (סי' קיא) דחוט שאינו עומד יציב ברוח מצויה אינו יכול לשמש כמשקוף לפתח, ופסול. מאידך דעת המחצית

המנהג מקובל להתיר טלטול בשבת על סמך עירוב עירוני, שהוא בנוי מעמודים רבים שעליהם נמתח חוט המשמש כצורת הפתח, ומקיף את כל העיר מסביב, ובזה נחשב כל העיר לרשות היחיד, ומתיר הטלטול בכל העיר.

והנה, מצינו דיון בפוסקים האם ובאיזה אופן ניתן לצרף חוטי הטלעגראף וחוטי העלעקטר"י לקו העירוב.

רוחב עשר אמות

על פי רוב חוטי העלעקטר"י וחוטי הרכבת נמשכים יותר מעשר אמות מעמוד לעמוד, ולדעת הרמב"ם אין צורת הפתח מתיר ברוחב יותר מעשר אמות, רק בתנאי שקיים בהמשך מחיצה גמורה שאין הפרוץ שבה מרובה על העומד בכל צד. וכתב המשנה ברורה (סי' שסב סק"ט) דנכון לחוש לשיטה זו (גם בשועה"ד סי' ט) כתיב טוב לחוש ולהחמיר'. ואכן בעירוב דעדתינו מקפידים שקו העירוב יהיה עומד מרובה על הפרוץ ממחיצות גמורות, כדי לחוש לשיטה זו, וכפי שכתב הגרי"י בלוי ז"ל בספרו נתיבות שבת (פי"ח ע"ג) שמצדדים הבתים מכל צידי העיר והם משלימים שיעור עומד מרובה על הפרוץ.

אמנם, יש עיריות ומושבים שסומכים עצמם על דברי המקילים, ובאגרות משה (ח"ב סי' פג) כתב: "כל העולם נוהגים להקל בזה דלא כהרמב"ם".

וכן פסק בערוך השולחן (סי' ל).

חוט העובר מן הצד

החוט שעל גבי הקנים חייב לעבור על גבי העמודים ממש, ואם החוט רק כרוך סביב הקנה, הוא פסול (שם סי' א). אי לכך, הדרך הפשוטה היא: להעמיד עמודים מיוחדים שראשם עב, ולתקוע מסמר דק בראש העמוד ולחבר אליו את החוט, וכך נמצא שהחוט הוא מעל העמוד העב (כה"פ סי' קז, ובשו"ת בית שלמה ח"א סי' נה שכת' נהגו ברוב ערי ישראל). ובמציאות, ברוב עמודי עלעקטר"י אין החוט מכוון על העמוד, רק קשור בצד העמוד, ודבר כזה פסול לשמש לצורת הפתח.

בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' נט אות ג) הביא כסניף להקל את שיטת השואל ומשיב (ח"ב סי' פח) דבחוטים אלו מועיל גם חוט העובר מן הצד, דהטעם דצורת הפתח מן הצד פסול, היינו כשתחילת הנחת המשקוף היה לצורך צורת הפתח, דאז הוי עשה בהיפוך לשנות מדרך כל הפתחים, אבל בעמודים אלו שנעשה מן הצד לשם סיבה אחרת, חשוב כצורת הפתח אפילו מן הצד עיי"ש.

עמוד עקום

יש החוטו מכוון ונושק ראש הקנה למעלה, אבל דינו כחוט עובר מן הצד, והוא: בעמוד שאינו עומד ישר וזקוף, רק נוטה בשיפוע כלפי תוך הרשות או לחוץ, ויוצא משקום קשירת החוט למעלה אינו מכוון מעל חלק העמוד התחתון שבתוך י' טפחים התחתונים. וזה נחשב כאילו החוט אינו עומד מכוון על גבי העמוד שלמטה. וזה דבר המצוי בעמודים שהם גבוהים מאוד

אינו עובר, וכן כתבו האחרונים דה"ה בכותב אות אחת דאין מצטרפת האות השניה אם הראשונה אינה קיימת. אמנם, לגבי מלאכות הקשורות באכילה, נסתפקו האחרונים אם טחן וכדו' חצי שיעור ואכל ואח"כ טחן שוב חצי שיעור, אם מצטרף.

לא השלים כוונתו

שיעור המלאכה נקבע, כאמור, ע"פ הלכה למשה מסיני'. ואף דאם עשה מעשה גדול, כגון המוציא כמות מרובה מרשות לרשות, נחשב למעשה אחד, מ"מ אף אם נתכוון להוציא הרבה והוציא רק חלק מכוונתו, עובר על איסור שבת. כל שהיה בהוצאה שיעור כגורגרת המחייב.

כ' שעשו

ב' בני אדם שכל אחד מהם עשה חצי שיעור ממלאכה, אף שע"כ שניהם נהיה יחד מלאכה, פטורים. כגון שכ"א מהם הוציא חצי שיעור, או שכל אחד מהם כתב אות אחת, פטור. אבל אסור מהתורה כנ"ל, דחצי שיעור אסור מהתורה.

שיעור הוצאה

שיעור הוצאה נאמר רק לגבי כמות החפץ שמוציאו מרשות לרשות או מעבירו ד"א ברה"ר, אך כבר כתבנו שאם לא עשה את כל המלאכה, כגון שהעביר רק ג' אמות ברה"ר או שיעשה עקירת חפץ ולא הנחה, אין זה נחשב כלל למלאכה, ואינו אסור מהתורה מדין חצי שיעור. [וכן מצינו דהתירו בעת הצורך להעביר פחות מד"א (ש"מ"ט סי' ה)].

נכתב לעורר לב המעיינים ולא להלכה למעשה

רשות המפסיק בין הקנים

יש אומרים שאם נמצאת רשות היחיד מתחת לחוט של צורת הפתח, פוסלת את צורת הפתח שמעליה. ולכן אם החוט עובר על גבי בנינים וחצירות, הרי זה פוסל (עי' חו"א סי' ע סק"ח וכי מהרש"ק בהלף לך שלמה סי' קנו וע"ע משנ"ב סי' שסג ס"ק קיג). ובשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ק סי' פג) כתב שאפילו משקוף של צורת הפתח הוצאה משקוף צורת הפתח אחרת, הרי צורת הפתח התחתונה מסלקת את צורת הפתח העליונה. ולכן, גם באופן שחוט עלעקטר"י משמש כצורת הפתח, יש ליהזר שאם חוט אחרת יחצה אותה יפסיקה ויבטלנה.

צורת הפתח שלא נעשה לשם פתח

יש שכתבו שאין לסמוך על צורת הפתח שלא נעשה לשם פתח, ולשיטתם אין לסמוך על חוטי הטלעגראף"י שלא נעשה לשם פתח (עי' ישועות מלכו סי' כ"ש"ת מהר"ר ש"ח"ב סי' טו). אבל רוב האחרונים נקטו בזה להקל, דכל צורת הפתח דינו כמחיצה גם אם עומד מאליו ולא סמכו עליו מערב שבת (שו"ת שו"מ מהדו"ק ח"ב סי' פח חו"א סי' קיא סק"ה עמוד). וכן כתב הגרי"י בלוי ז"ל בספרו נתיבות שבת (שם הי"ח כח) דלמעשה התפשט המנהג להקל בזה.

השקל והערך השולחן (סי' י"ג) שאם נקשר היטב בשני הקצוות ואינו עומד ליפול אין לחוש אם מתנדנד מעט. ובמשנה ברורה (סק"ט) הביא ב' השיטות, ומשמעות לשונו לצדד יותר לקולא. מאידך, דעת החזון איש (סי' עז סק"ו) שאם החוט מתנדנד אנה ואנה יותר מג' טפחים אין על זה שם משקוף, ואם מתנדנד פחות מזה כשר.

אכן באופן שהחוט מתנדנד כל כך עד שהרוח מנידה החוט לחוץ משטח שבין שני העמודים, לכולי עלמא פסול (עיי"ש). גם אם החוט עובר בין עצים ואילנות, והחוט נמצא סמוך לענף וכשגדל קצת או נוטה קצת הוא מעקם את החוט אל מחוץ של בין הקנים, יש להחמיר (עי' נתיבות שבת הי"ח צה).

ב. אם במקום מסויים החוט שוקע ויורד למטה מ' טפחים, נחשב כל השטח שבין אותם העמודים כפרוץ, שאינו יכול להיקרא כפתח כשאין רצף משקוף המחבר שני העמודים. וגם אם אינו שוקע עד למטה מ' טפחים, דעת המשכנתו יעקב (שם) לפסול, משום שנחשב כמשקוף עגול שאין לו קו ישר דפסול, ועוד דהוי כחוט העובר מן הצד דפסול.

